

Wallman har urskilt endast hst till 18 **u**; 19 **s** saknas. Hans läsning slutar med sk efter 30 **r**. — Liljegren har i *Runurkunder* följt Wallmans läsning. — Djurklous läsning överensstämmer med ovanstående, men r. 31–36 saknas helt liksom runslingans avslutning. R. 21 läses **i**, r. 30 **æ**. Han ger följande kommentar till läsningen: »Af dessa äro runmynderna till Ψ i $\Psi\Psi\Psi$ fullt tydliga och djupt huggna. $\uparrow$ har förlorat känne-strecket i följd af stöt eller afflagning, $\uparrow\uparrow$ äro fullt tydliga men $\downarrow$ är skadadt, emedan stenen här är skroflig och runan kommit i en afsats. $\downarrow$ är svagt men omisstydligt. $\Psi\uparrow$ äro mindre djupa men $\downarrow\downarrow$ fullt tydliga. $\Psi\downarrow$ äro svaga och $\downarrow$ nästan omärkeligt, men lät dock känna sig.» — Torins läsning är densamma som Jungners med **n** jämte sk efter 35 **i**.

Om *Guðmundr* se Vg 155 och Sö 217. *Ormarr* förekommer även på Ög 89 och Sö 109. Det är för övrigt känt från Norge och Island och från Sverige i ett enstaka, medeltida belägg.

Om *kumbl* se Vg 115.

195. Tranemo sn, Normanslid.

Pl. 158.

Litteratur: L 1413, T 118. Ransakningarna 1667–84 (tr. i VFT 4: 5–6, 1932, s. 91 f.); O. L. Lignelius, Memorial (1715?, UUB hs A 517, publicerat av R. Odencrants i VFT 4: 3–4, 1930, s. 66 f.; går tillbaka på Ransakningarna); T. A. Sjöholm, uppgift, odat., avsedd för 8. uppl. av E. Tunelds Geografi (del 4: 1, 1833), befordrad till J. G. Liljegren av W. Forsslund (i: Liljegren, Fullständig Bautil, ATA; samma uppgift, nedtecknad av Forsslund själv, finnes i Liljegren, Samlingar Msc:t Runir I, ATA); N. G. Djurklou, Antiquitetsintendentens berättelse 1869, s. 150 f. (ATA); Fritz Claeson, Kinds härads runstenar [1881–82] (hs, tillh. Fru Thyra Claeson, Uddebo; tryckt i: Från Borås och de sju häraderna 1947, s. 70 f., jfr även samma arb. s. 62); Handlingar 1920 i ATA; J. Anderson, Boken om Kind (1930), s. 168; H. Wideen, Västsvenska vikingatidsstudier (1955), s. 118.

Äldre avbildningar: Bläckteckning (i Ransakningarna); E. B. Tranander, bläckteckning (i KB F m 27, s. 37); bläckteckning (i Lignelius a. a., återgiven i VFT 4: 3–4, 1930, s. 67); 2 osign. teckningar (i Fullständig Bautil, ATA); Djurklou, bläckteckning (i a. a.); Claeson, blyertsteckning 1881 (i a. a., återgiven i Från Borås och de sju häraderna 1947, s. 63); S. Welin, tuschteckning (VFA), träsnitt (i T 118).

Runstenen står rest på norra sidan om landsvägen Svenljunga–Tranemo, V om uppfartsvägen till Normanslid.

I *Ransakningarna* beskrives fornminnet på följande sätt: »wid Normanslijd i Tranemoo Sokn fins vth med Landzwägen på norre sijdan een hielta Graff 9. alna lång, wid hvilken Södre sijda står een stor Gråsteen til 5. alr ofwan Jorden, medh Runor rijtad, hwilka emädan stenen är af långlig hagel och ombläst pigg-Sniö och ijs mycket förnött, äro beswärliga att vthleta, men effter nogaste ransakning och påsicht som skee kunne, tyckes wara som effterföljande Figur vthvijsar. ... vid hufwudet på samma graff står een mindre Steen, men ingen Sk[rifft] fins der på. wid it Steenkast wäster der ifrån ståå Tre stenar opresta i en Triangel. men ingen weet något der om at Säga.» T. A. Sjöholms uppgift lyder: »Utmed stora landsvägen $\frac{1}{4}$ mil från Tåstarps Gästgifware Gård wid hemanet Normanslid står en *Runsten*». Meddelandet finns tryckt i Tunelds

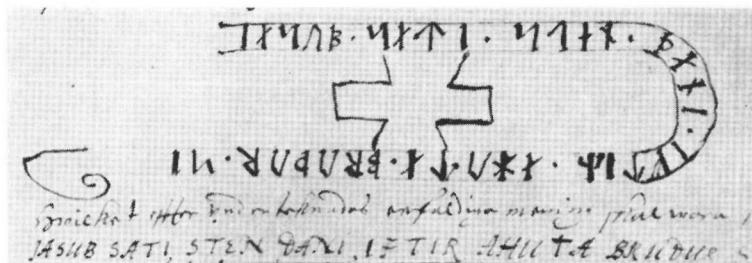

Fig. 303. Vg 195. Tranemo sn, Normanslid. Efter teckning i Ransakningarna.

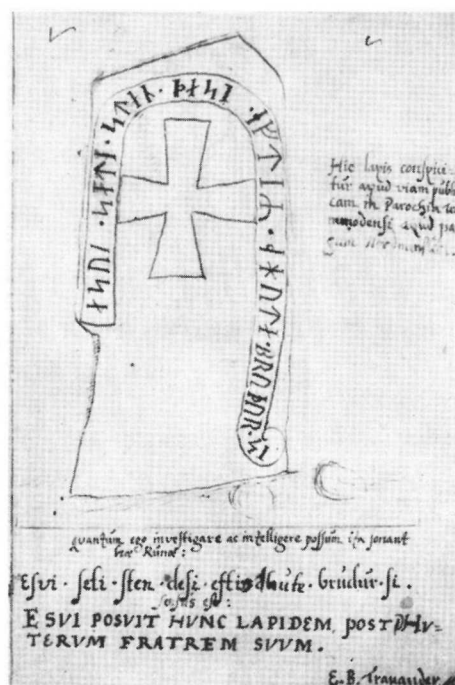

Fig. 304. Vg 195. Tranemo sn, Normanslid.
Efter teckning av Tranander.

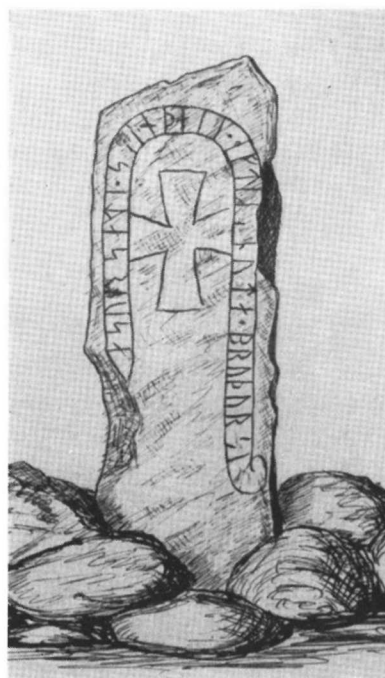

Fig. 305. Vg 195. Tranemo sn, Normanslid.
Efter teckning av Djurklou.

Geografi, 8. uppl., del 4: 1 (1833), s. 206. Fritz Claeson uppger 1881 följande om stenens placering: »Under länsman Bånges tid [mitten av 1800-talet] blef den af några vinningslystna personer omkullslagen, men då klagomål häröfver gjordes, upprestes den åter, dock ej på sin gamla plats utan några alnar närmare landsvägen, så att han nu står strax intill densamma.» N. G. Djurklou fann den 1869 »Wid Normanslid utmed landsvägen till Gölingstorp och till venster om denna». Stenen »rätades och omskolades» vid detta tillfälle.

Starkt vittrad gnejs. Höjd 2 m., bredd 0,82 m. Vissa ljusare ytpartier i stenen ha flagrat och låta mörka, korniga partier framträda. Ett stycke av stenen är bortslaget nedtill till vänster, vilket synes ha skett före ristningen.

Inskrift:

asur · sati · stin · pani · iftir · anuta · brupur · si

5 10 15 20 25 30

Assurr satti sten þenna æftir Anunda, broður sinn.

»Assur satte denna sten efter Anunde, sin broder.»

Till läsningen: Inskriften börjar och slutar utan sk. R. 1–4 äro grunda men förefalla säkra. Mellanleden i 5 s och vänstra bst i 6 a äro bortvittrade. Bistavarna i 7 t äro otydliga. Detsamma gäller bst i 12 n. Endast nedre delen av 11 i är synlig. Punkten efter 12 n är osäker. Mittpartiet av 13 p är tydligt. R. 14 är troligen a med högra bst skönjbar, den vänstra är osäker. Över 16 i går en fördjupning, som möjligen är spår av huggning. R. 17 har en punktliknande fördjupning på mitten, som dock är kantig och verkar flagring; runan är troligen i, möjligen e. R. 23 är n. Visserligen finnes en snett uppåt höger gående fördjupning, men den är jämnare och grundare än de ristade linjerna. Särskilt på högra sidan av hst är denna fördjupning mycket oskarp. Efter 24 u blir ristningen djupare och tydligare. Efter 34 i finns ingen ytterligare huggning.

Ransakningarna: Begränsningslinjen vid inskriftens början har lästs som i; 4 b, 11 e, 23 h. — Tranander: 4 i, 15 s, 17 e, 22 d, 23 h. — Djurklou: »Runorna voro þi þi derpå två otydliga repor, hvilkas betydelse ej är

fullt klar, men de kunna dock tillsammans hafva bildat runan $\mathcal{R}$. Derefter följer $\mathcal{H}\mathcal{T}\mathcal{T}\mathcal{I} \cdot \mathcal{H}$ tydliga, så två stafvar — den ena genom afflagning afbruten — hvilka dock utan alltför djerf gissning måste läsas för $\mathcal{T}\mathcal{I}$. Vidare läses $\mathcal{H}\mathcal{T}\mathcal{I}$, der kännestreckket på tredje runan, som måste vara $\mathcal{T}$ saknas. I följande ordet är sista runan $\mathcal{A}$ otydlig, och af den första i det följande synes endast en del af stafven, men denna torde att döma af den följande runan, som ej gärna kan vara någon annan än $\mathcal{T}$ kunna antagas hafva varit $\mathcal{T}$ och hela ordet $\mathcal{T}\mathcal{T}\mathcal{I}\mathcal{T}\mathcal{I}$.» Djurklou anger ingen tvärgående begränsningslinje för runslingans början, och avslutningen är på hans teckning spetsformig, såsom ett ormhuvud. Han anger ej sk efter 4 **r**, 12 **n**, 21 **æ** och 32 **r**. Skadorna i stenen tyckas ha varit desamma på Djurklous tid som nu. — Torin: »Fjärde runan i första ordet är alldeles borta.» R. 15 **n** kan »möjligen vara $\mathcal{H}$. Förvittring af stenen gör en säker läsning omöjlig.» 16 **e** »osäker». Beträffande 23 **n** säger Torin, att den »är ganska tydlig. Möjligen skulle man kunna läsa $\mathcal{T}$ men ena kännestreckket är ej så tydligt samt grundt och ojämt i botten.» Han avslutar också inskriften med en punkt.

De båda brödernas namn ha allitererat. Om *Assur* se Vg 50. Det torde ligga närmast till hands attförklara **anuta** (ack.) som en svagform till *Anundr* (jfr *Amundi* : *Amundr*, båda med god frekvens). Namnet förekommer även på U 804. Om runföljden **pani** se Vg 152.

Älvsereds sn, Ryd.

En stensättning vid Ryd i Älvsereds sn, där en av stenarna förmodats ha runinskrift, besiktigades 1891 av S. Welin, som på stenen ifråga konstaterade en sprickbildning, till formen lik en **r**-runa.

Följande 6 härader tillhörande den del av Älvsborgs län, som faller inom Västergötland, sakna helt runstenar: Flundre, Bjärke, Ale, Vättle, Bollebygds och Vedens härader. De äro alla belägna i området längst i väster.

Enligt S. Welin finns i Bjärke härad, St. Mellby sn, å Borg Nedergården en rest sten med tre rader runliknande tecken samt »Rakt nordväst om Gendalens station uppe i skogen en lång rad naturbildningar, som uppgivits som runor».

I Lerums sn, Vättle härad, ligger också på en bergavsats vid Öxsjöns nordvästra ände ett gnejsblock, 2,10 m. långt och 1,05 m. brett, 0,15–0,20 m. tjockt. Blocket bär en i sen tid tillkommen inskrift med runtecken, delvis hämtade ur det äldre runalfabetet: *ek harald · voratho · r · at · signe*. Se vidare Hj. Lindroth i *Göteborgs Morgonpost* 8/6 1934.

Göteborgs och Bohus län.

Västgötadeln av Göteborgs och Bohus län omfattar Askims, Sävedals samt Östra Hisings härader. Med ett undantag sakna dessa områden runstenar i likhet med de angränsande, västligast belägna västgöta-häraderna i Älvsborgs län. Undantaget utgör den gravsten med runinskrift från Älvsborg (Vg 196), som numera förvaras i Göteborgs museum, men vars tidigast kända placering var vid Älvsborgs slott, en gång beläget inom den del av det nuvarande Göteborg, som förr hörde till Örgryte sn, Sävedals härad. Stenens ursprungliga plats är dock icke känd.

196. Göteborg, Älvsborg. Nu i Göteborgs museum.

Pl. 159, 160.

Litteratur: L 1647. J. Bureus, KB F a 10: 2, nr 114, KB F a 5, s. 258 nr 566, Dagboksanteckningar (KB F a 4, publ. av G. E. Klemming i Samlaren 4, 1883), s. 27, Sumlen (KB F a 12, utg. i Svenska Landsmålen, Bih. 1, 1886), s. 190; J. H. Rhezelius, KB F a 10: 1, nr 48; KB F e 17, s. 30 (avskr. av KB F a 5 av okänd hand); O. Celsius, Svenska runstenar (KB Fm 60) 1, s. 253; Kyrkoinventarium 1830 (ATA); G. Brusewitz, Brev till B. E. Hildebrand ²⁰/₂ 1871, ¹⁹/₆, ⁴/₈, ²⁴/₁₁ och ²⁵/₁₁ 1879 (ATA); VHAA:s protokoll 1879 §§ 258, 327, 470; G. Brusewitz, Beskrivning ²²/₁₁ 1879 (ATA), Om runstenen från Nya Elfsborg (i: Göteborgs K. Vetenskaps och Vitterhetssamhälles handl., ny f. 17, 1882, s. 51 f.) jämte uttalande av P. J. Lindal (i: sistn. a. s. 75 f.); Göteborgs museums årsberättelse 1879 (tryckt i Göteborgs Musei Tjugofemårs-berättelse, 1888, s. 113 f.); Wilhelm Berg, Runinskrifter vid Göteborg (i: Bidrag till kännedom om Göteborgs och Bohusläns fornminnen och historia 2, 1879–83, s. 59 f.), Om runstenen från Nya Elfsborg (i: Göteborgs K. Vetenskaps och Vitterhetssamhälles handl., ny f. 19, 1884); S. Gardell i Göteborgs och Bohusläns fornminnesförenings Tidskrift 1932–33, s. 165; C. R. af Ugglas, »Jon Drottnings gravsten» (i: Vikarvet 1935, s. 28 f.).

Äldre avbildningar: J. Bureus, träsnitt (i: Monumenta Sveo-Gothica Hactenus Exsculpta, 1624, KB F a 5, KB F a 10: 1, KB F a 10: 2, återgivet i Berg a.a.); G. Brusewitz, blyertsteckning 1871 (stenen i muren, ATA), blyertsteckning 1879 (stenen uttagen, ATA, återgiven i Berg a.a.), två blyertsteckningar 1879 (runpartiet, ATA); därjämte finns ytterligare en bild i Göteborgs K. Vetenskaps och Vitterhetssamhälles handl., ny f. 17 och 19, som enl. Bergs uppgift återgår på en teckning av Brusewitz; A. Hedenberg, två blyertsteckningar 1879, båda förvarade i ATA, den ena visande hela stenen i muren, den andra, en situationsbild (återgiven i Berg a.a. 1879–83, s. 60).

Den äldsta uppgiften om denna runristade gravsten lämnar J. Bureus i sina dagboksanteckningar för år 1603: »7 Martij fik iagh bodh ifrån Försten [Karl IX] efter migh, mötten i vägen när han kom igen til Elfzborghz slott, afritte iagh Slachtordningar och Runstenen för Porten ligger». Originalteckningen har gått förlorad, men bilden är bevarad i träsnitt, och Bureus har själv rubricerat denna i F a 10: 2 »På Elfzborghz föreborgh» och i F a 5 »ElfzBårg för Slotsporten». I *Monumenta* 1624 rubriceras bilden: »På Elfzborgh Slott». I *Sumlen* finnes därtill av Bureus' hand en något missvisande notis, som dock otvivelaktigt avser gravstenen: »På Hisingen står en, vidh Elfzborgh». Bureus' uppgifter avse stenens plats i Älvsborgs fäste, beläget på södra stranden av Göta älv, inom västra delen av nuvarande Göteborg (tidigare Örgryte sn, Sävedals härad; ej V. Frölunda sn, som i planschhäftet angivits). Stenens ursprungliga plats är okänd, likaså den exakta tidpunkten för dess placering vid Älvsborg. Belägenheten är ej heller närmare angiven. Träsnittet synes snarast ge vid handen, att den varit placerad på marken.